

Sintija Kauķīte

Ph. D., valodniece;

Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu valodas institūts

Ph. D., linguist;

Latvian Language Institute, Faculty of Humanities of the University of Latvia

E-pasts / e-mail: sintija.kaukite@lu.lv

ORCID: [0000-0003-1228-5288](https://orcid.org/0000-0003-1228-5288)

DOI: 10.35539/LTNC.2025.0058.11

Grafisko zīmju funkcijas mūsdienu latviešu lugās

The Functions of Graphical Signs in Contemporary Latvian Plays

Atslēgvārdi:

pieturzīmes,
pieturzīmju savienojumi,
emocijzīmes,
sintaktiska konstrukcija,
drāma

Keywords:

punctuation marks,
punctuation combinations,
emoticons,
syntactic construction,
drama

Kopsavilkums

Šis raksts pievēršas teksta struktūrai. Pētījuma empīrisko bāzi veido aptuveni 600 plašāku sintaktisku konstrukciju vienības, kas ekscerpētas no dažādu latviešu autoru lugām. Šī raksta mērķis ir analizēt grafisko zīmju – pieturzīmju un emocijzīmju – lietojumu emotīvā, intonatīvā, tekstveides, references un fātiskā funkcijā mūsdienu (sākot ar 2000. gadu) latviešu lugu tekstos. Emotīvajā funkcijā grafiskās zīmes lieto, lai paustu teksta autora sajūtas un attieksmi, intonatīvā funkcijā, lai atspoguļotu runāta teksta prosodiju un pauzes, tekstveides funkcijā, lai veidotu saistītu tekstu atbilstoši autora komunikatīvajam nolūkam un funkcionālā stila un runas žanra prasībām, references funkcijā, lai nodotu saņēmējam ziņojumus un informāciju, un fātiskajā funkcijā, lai izteiktu sūtītāja attieksmi un uzturētu labas attiecības ar saņēmēju. Rakstā analizēts daudzpunktes, domuzīmes, pēdiņu, izsaukuma zīmes, jautājuma zīmes, kola, punkta, to savienojumu un emocijzīmju lietojums mūsdienu latviešu lugās. Aprakstošā metode pētījumā izmantota, skaidrojot no drāmas ekscerpētās vienības, bet kvantitatīvā metode – nosakot grafisko zīmju biežumu tekstā ar statistikas programmu *Microsoft Office Excel*.

Summary

This article focuses on the structure of the text. The empirical basis of the study consists of approximately 600 broader syntactic construction units excerpted from contemporary plays by various Latvian authors. The aim of this article is to analyze the use of graphical signs – punctuation marks and emoticons – in emotive, intonative, text-formation, referential, and phatic functions in contemporary (since 2000) Latvian play texts. Graphical signs are used in emotive function to express the feelings and attitude of the author of the text, in intonative function to represent the prosody and pauses of the spoken text, in text-formation function to create a unified text in concordance with the communicative purpose of the author as well as the requirements of the functional style and speech genre, in the referential function to convey messages and information to the recipient, and in phatic function to express the sender's attitude and maintain a good relationship with the receiver. The article analyzes the use ellipsis, dashes, single quotation marks, exclamation marks, question marks, colons, full stops, their combinations, and emoticons. The descriptive method is used in the study when examining and analysing units extracted from drama texts, the quantitative method when determining the frequency of graphical signs in the text with the *Microsoft Office Excel* program.

levads

Pieturzīmju un citu grafisko zīmju – vizuālo zīmju, kas rakstītā tekstā veic kādu funkciju, piemēram, saista teikuma daļas, palīdz izteikt emocijas un attieksmi u. tml. (Kauķīte 2023), – lietojums tekstā ir atkarīgs no konteksta un autora komunikatīvā nolūka. Latviešu valodā rakstīta teksta organizēšanā lieto galvenokārt interpunkcijas zīmes jeb pieturzīmes – grafiskas zīmes, ko izmanto dažādu teksta vienību saistīšanai, atdalīšanai vai izcelšanai, kā arī emocionālās papildinformācijas un prosodisko līdzekļu atspoguļošanai. Ar pieturzīmēm rāda teksta gramatisko saistījumu un dalījumu, atsedzot teksta gramatisko struktūru un palīdzot rakstītājam izteikt un klausītājam uztvert domas saturu (Bergmane, Blinkena 1986: 198; Blinkena 2009). Mūsdienu latviešu tekstos pamatā lieto 16 pieturzīmes – punktu, jautājuma zīmi, izsaukuma zīmi, komatu, semikolu, kolu, domuzīmi, iekavas, daudzpunkti, divpunkti, pēdiņas, vienpēdiņas, defisi, apostrofu, slīpsvītru un pusiekavu (Blinkena 2009). Rakstos izmanto arī zīmes, piemēram, emocijzīmes, ko nevar tieši nolasīt (kodēt), tās var tikai interpretēt. Emociju vai attieksmes paušanai rakstītā tekstā tiek izmantotas no interpunkcijas zīmēm, burtiem un cipariem veidotas emocijzīmes – grafiskas zīmes, kas rakstos atspoguļo autora emocijas un attieksmi un paralingvistiskos līdzekļus (sejas mīmiku un žestus), papildinot vai aizstājot tekstu. Ar emocijzīmēm grafiskā veidā iespējams piešķirt ziņojumam humoristisku noskaņu vai padarīt to personīgāku (Ptaszynski et al. 2011: 1159). Mūsdienu latviešu tekstos grafiskās zīmes, tostarp pieturzīmes un emocijzīmes, lieto vismaz astoņās dažādās funkcijās – gramatiskā, intonatīvā, emotīvā, fātiskā, konatīvā, tekstveides, references un ornamentālā funkcijā (Kauķīte 2023). Šī raksta mērķis ir analizēt grafisko zīmju – pieturzīmju un emocijzīmju – lietojumu emotīvā, intonatīvā, tekstveides, references un fātiskā funkcijā mūsdienu (sākot ar 2000. gadu) latviešu lugu tekstos.

No visiem daiļliteratūras veidiem – dzejas jeb lirikas, prozas jeb epikas un drāmas – šajā pētījumā ir izvēlēts analizēt tikai drāmu. Drāmai kā vienai no daiļliteratūras veidiem raksturīgi daiļdarbi (lugas) dialogu vai monologu formā bez autora stāstījuma, kas attēlo ikdienas norises un konfliktus, pievēršoties detalizētam raksturu atveidojumam (Kalnačs 2023). Kaut gan drāmā ir dažādi līdzekļi, kas var norādīt, piemēram, uz emocijām dialogos, šajā daiļliteratūras veidā ir vērojama lielāka vienveidība – nav prozas darbos sastopamo aprakstu, dominē dialogi, autora teksts parādās vienīgi remarkās, pamatā šie teksti ir orientēti uz aktieri, kas attiecīgo dramaturga tekstu runās, nevis uz lasītāju. 21. gadsimta drāmai raksturīga mūsdienīga tekstveide un interpunkcija (piemēram, daudz daudzpunkšu, netradicionālā daudzpunkte). Jaunākajos lugu krājumos lietotas ne tikai pieturzīmes, bet arī citas grafiskās zīmes,

piemēram, emocijzīmes. Iespējams, ka netipisku pieturzīmju lietojums lugas tekstā palīdz aktieriem labāk izprast autora domu, vēlamu izteiksmi, intonāciju, izrunājot šo tekstu uz skatuves, kā arī ar pieturzīmju un emocijzīmju palīdzību atspoguļot tekstā paustās emocijas un attieksmi.

Drāma plašākā nozīmē ir jebkurš dramaturģijas darbs; šaurākā nozīmē – luga ar nopietnu saturu, kas attēlo ikdienas dzīves situācijas, pievēršoties detalizētam raksturu atveidojumam. Drāmas uzbūve ietver vispārīgos lugas veidojuma elementus – ekspozīciju, sarežģītumu, kāpinājumu, kulmināciju un atrisinājumu (Kalnačs 2023). Drāma radusies romantisma laikā, bet kopš 18. gadsimta otrās puses ir sazarojusies vairākos paveidos: šķir psiholoģisko drāmu, romantisko drāmu, lirisko drāmu, pilsonisko drāmu u. c. (Letonika.lv). Kā norāda Biruta Zujāne, luga ir literārs darbs, kas domāts uzvešanai uz skatuves. Rakstot dramaturgs iztēlojas darbību uz skatuves un arī, protams, grib, lai luga piedzīvotu savu otro piedzimšanu – teātra izrādi. Publicēta luga ir domāta lasītājam. Skatītājs teātrī seko tam, kas notiek acu priekšā. Bet lasītājs dramaturga piedāvāto pasauli rada pats. Lugas pamatā vienmēr ir kāds notikums. Sižets noris šeit un tagad, un ar to saistīti visi lugas personāži un viņu rīcība (Zujāne 2020).

Analīzei atlasīts 31 mūsdienu latviešu lugu teksts – gan atsevišķu autoru lugas (piemēram, Rita Missūne “Rekets sieviešu gaumē”), gan lugu krājumi (piemēram, “Lugas 2006/1: 12 lugas, kas ieguvušas 1., 2., 3. vietu 2006. gada Nacionālajā lugu konkursā”) –, pievēršot uzmanību pieturzīmju un emocijzīmju lietojumam tajos. Vecākie no tiem (Pauls Putniņš “Kad svešām saitēm siets... Atskata lugas” un Inga Ābele “Lugas”) izdoti 2001. un 2003. gadā, bet jaunākais (Anita Grīniece “Kukainīšu Jāņi”) publicēts 2024. gadā. Avoti atlasīti gan manuāli, gan automātiski no tīmekļa vietnes lugas.lv, meklētājā pieprasot lugas, kas uzrakstītas pēc 2000. gada.

Šajā rakstā uzmanība pievērsta teksta struktūrai. Teksts sastāv no vairākām teksta vienībām. Visvienkāršākā teksta vienība ir izteikums – minimālā komunikatīvā vienība, kas ir intonatīvi pabeigta un ko rakstos norobežo ar teikuma beigu pieturzīmi. Izteikumi ir orientēti uz konkrētu saziņas situāciju (Lokmane 2005; Kalnača, Lokmane 2021: 385). Rakstā tiek aplūkotas arī frāžkopas, pievērsta uzmanība galvenokārt dialogiskām frāžkopām, kas sastopamas dialogos, proti, sarunās starp divām vai vairākām personām. Domājot par tekstveidi, jāmin vēl viens rakstā aktuāls termins – parcelācija. Ar to saprot vienas teikuma struktūras dalīšanu vairākos izteikumos (Nītiņa 2013: 907). Pētījuma empīrisko bāzi veido aptuveni 600 plašāku sintaktisku konstrukciju vienības, kas ekscerpētas manuāli no dažādu latviešu autoru lugām. Pētījumā izmantotas divas datu apstrādes metodes: 1) aprakstošā metode, skaidrojot no drāmas ekscerpētās vienības, 2) kvantitatīvā metode, nosakot grafisko zīmju biežumu tekstā, izmantojot statistikas programmu *Microsoft Office Excel*.

Grafisko zīmju funkcijas mūsdienu latviešu lugu tekstos

Kā jau norādīts, grafiskajām

zīmēm, to skaitā pieturzīmēm un emocijzīmēm, tekstos var būt dažādas funkcijas (sk. tabulu). Emotīvajā funkcijā pieturzīmes un emocijzīmes lieto, lai paustu teksta autora sajūtas un attieksmi; intonatīvā funkcijā, lai atspoguļotu runāta teksta prosodiju, uzsvāru un pauzes; tekstveides funkcijā, lai veidotu saistītu tekstu atbilstoši autora komunikatīvajam nolūkam un funkcionālā stila un runas žanra prasībām; references funkcijā, lai nodotu saņēmējam ziņojumus un informāciju; fātiskajā funkcijā, lai izteiktu sūtītāja attieksmi un uzturētu labas attiecības ar saņēmēju (Danesi 2017; Kauķīte 2023), piemēram, norādot uz neformālumu saziņā (izceļ neliterāro leksiku u. tml.). Pieturzīmju lietojums gramatiskajā funkcijā, kas arī būtu saistāms ar teksta strukturēšanu, šajā pētījumā nav aplūkots, jo valodniecībā tas ir plaši iztīrīts interpunkcijas normu aspektā. Arī pieturzīmju un emocijzīmju lietojums ornamentālā funkcijā, lai vizuāli izrotātu tekstu (vizuāli ierāmētu vai vārdam vai izteikumam pievienotu vizuālu jeb neverbālu veidolu), šajā pētījumā nav aplūkots.

Tabula. Grafisko zīmju funkcijas mūsdienu latviešu lugu tekstos

FUNKCIJA ZĪME	Emotīvā	Intonatīvā	Konatīvā	Fātiskā	References	Tekstveides
Daudzpunkte	norāda uz runātāja attieksmi un emocijām, piemēram, uz vilšanos un nepatīkamu pārsteigumu	norāda uz intonatīvo nenobeigtību un pauzēm, teikuma aprāvumu	–	–	aizstāj neverbalizētu, bet restaurējamo informāciju	atdala teikuma daļas, parcelē dialoga runātāju teikto, norāda uz teksta vienību savstarpējo sasaisti
Domuzīme	–	–	–	–	norāda uz reducētu teikuma locekli vai saitiņas nullformu	atdala personāža vārdu no teksta, iespraudumus, savrupinājumus, parāda teikuma daļu jēdzieniskās attieksmes
Pēdiņas	norāda uz ironiskā nozīmē lietotiem vārdiem	norāda uz ironiski izrunāta vārda intonāciju	–	rada neformālumu saziņā, iezīmējot cita (no pamatteksta atšķirīga) stila vārdus, piemēram, žargonismus	–	atdala citrunu, sarunvalodas vārdus, vārdu pārnēstās nozīmes, frazeoloģismus

FUNKCIJA ZĪME	Emotīvā	Intonatīvā	Konatīvā	Fātiskā	References	Tekstveides
Izsaukuma zīme	izsaukuma teikumos pauž gan pozitīvas, gan negatīvas – emocijas, piemēram, prieku, sajūsmu, pārsteigumu, izbrīnu, sašutumu	norāda uz teikuma komunikatīvo tipu (izsaukuma, vēlējuma, pamudinājuma utt.)	pamudinājuma teikuma beigās aicina uz kādu rīcību vai pavēli	–	–	teikuma beigās parāda teksta vienību robežas
Jautājuma zīme	teikuma beigās norāda uz izbrīnu, pārsteigumu (arī nepatīkamam)	norāda uz teikuma komunikatīvo tipu (jautājuma, izbrīna, pārsteiguma), atspoguļojot teikuma kāpjšo intonāciju	–	–	–	teikuma beigās parāda teksta vienību robežas
Kols	–	–	–	–	–	atdala vispārīnošo vārdu no vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, personāža vārdu no dialoga replikas, bezsaikļa palīgteikumu
Punkts	–	–	–	–	–	teikuma beigās parāda teksta vienību robežas
Pieturzīmju savienojumi	norāda uz prieku un sajūsmu vai spēcīgu neizpratni (?!, !?), arī pārdomu pauzi pēc emocionāla izteikuma (!..., ?...)	norāda uz teksta autora intonāciju izteikuma beigās un intonatīvo pauzi	–	–	–	teikuma beigās parāda teksta vienību robežas

FUNKCIJA ZĪME	Emotīvā	Intonatīvā	Konatīvā	Fātiskā	References	Tekstveides
Emocijzīmes	pauž teksta autora sajūtas, aizstājot sejas izteiksmi un prosodiskos līdzekļus runātā valodā	–	–	–	–	–

Raksta turpinājumā analizēts pieturzīmju – daudzpunktes, domuzīmes, pēdiņu, izsaukuma zīmes, jautājuma zīmes, kola, punkta –, to savienojumu un emocijzīmju lietojums mūsdienu latviešu lugās. Daļa šo pieturzīmju norāda uz runātāja attieksmi un emocijām (daudzpunkte, pēdiņas, izsaukuma zīme, jautājuma zīme, pieturzīmju kombinācijas), daļa – uz intonāciju vai pauzēm (daudzpunkte, pēdiņas, izsaukuma zīme, jautājuma zīme, pieturzīmju savienojumi), daļa atdala teikumus vai teikuma daļas (daudzpunkte, domuzīme, kols), aizstāj kādu valodas vienību (daudzpunkte, domuzīme), norāda uz neformālu saziņu (pēdiņas), izceļ atsevišķus vārdus vai teksta vienības (pēdiņas, kols), palīdz izteikt aicinājumu vai pavēli (izsaukuma zīme), bet daļa – norāda uz teksta vienības pabeigtību (izsaukuma zīme, jautājuma zīme, punkts, pieturzīmju kombinācijas). Rakstā nav analizēts komats, semikols, iekavas, divpunkte, vienpēdiņas, defise, apostrofs, slīpsvītra un pusiekava, jo tekstos tās lieto kā tehniskas zīmes vai gramatiskā funkcijā, kas (kā jau minēts) šajā rakstā netiek aplūkota.

Daudzpunkte

Daudzpunkte ir viena no izplatītākajām pieturzīmēm lugu tekstos. Empīriskajā materiālā konstatēts 150 sintaktisko konstrukciju, kurās lietota daudzpunkte. Aina Blinkena norāda, ka daudzpunkte parasti atspoguļo teikuma intonatīvo nenobeigtību un pauzes teikumos ar aprāvumu, respektīvi, psiholoģisku vai fizioloģisku cēloņu radītas pauzes (Blinkena 2009). Lugu tekstos teikuma aprāvums vai pauzes teikuma vidū visbiežāk saistītas ar psiholoģiskiem cēloņiem un emocijām.

Daudzpunkte lietota emotīvā un intonatīvā funkcijā¹:

*Bitīte:*² Muļķis! Tu neesi... neesi... pat viņa ūsu vērts! (Grīniece 2024)³

Naktstauriņš: Nu... man jau arī... žēl. (Grīniece 2024)

1 Šeit un turpmāk rakstā funkciju nosaukumi izcelti treknrakstā.

2 Aiz remarkām saglabāta oriģinālrakstība – mūsdienu latviešu autoru lugās aiz remarkas vai tēla vārda var rakstīt dažādas pieturzīmes, piemēram, punktu, domuzīmi, kolu, defisi.

3 Šeit un turpmāk rakstā piemēros daļa teksta ir slīpināta un daļa ne, lai nošķirtu remarkas no tēlu runas. Treknrakstā izcelta raksturotā jeb analizētā pieturzīme vai emocijzīme.

Silvija. Jā... tie, kas strādā, dara to par grašiem, bet tie, kas tā nodzērušies, ka vairs pakustēties nespēj, pieprasa cilvēka cienīgu algu. (Paukšs 2019)

Ar daudzpunkti no abām pusēm mēdz atdalīt sarunvalodā lietojamus diskursa iezīmētājus – tādus kā ē u. tml. Tie ir valodas līdzekļi, kas palīdz strukturēt tekstu, rādīt sarunas virzību un runātāju nolūkus. Diskursa iezīmētāji pieder dažādām vārdsķirām, piemēram, partikulām, darbības vārdiem, apstākļa vārdiem, arī leksikalizētām teikuma daļām (Brēde 2004: 323). Kā norāda Maija Brēde, diskursa iezīmētāji ir sintaktiski atdalāmi no izteikuma, signalizē par pāreju pie jauna notikuma vai arī par atgriešanos pie iepriekšējā. Tie parāda runātāju orientēšanās spēju konkrētajā situācijā un attieksmi gan pret sarunu partneriem, gan pret to, kas tiek pasacīts (turpat: 323; sk. arī Chalker, Weiner 1994: 119; Siepmann 2005). Šo diskursa iezīmētāju izmantojums visbiežāk saistīts ar spēcīgu emocionālo fonu. Ar diskursa iezīmētājiem attēlo pauzes, kas radušās, personai apdomājoties pirms tālākā teksta, nespējot uzreiz atrast istos vārdus domas formulēšanai. Tātad daudzpunkte pastiprina diskursa iezīmētāju funkciju un mēdz norādīt uz apjukumu, neveiklības sajūtu:

Andžiņš (izbiedēts, nedaudz trīcošā balsī). Ēēē... nu, es precīzi neatceros. (Keišs 2012)

Mirdza (ieķērkdamās). Ēēēēēē... Es nemaz tik daudz ar nedzeru! (Ščerbaks 2020: 232)

Daudzpunkte izteikuma beigās emotīvā un intonatīvā funkcijā mēdz norādīt uz nepabeigtu domu:

Andris. Protams, ne. Jūs spēlējaties. Bārs tam ir ļoti piemērota vieta. Bet jūs ieminējāties par sapni... (Paukšs 2006: 11)

Īrisa. Pievaldi viņu, tu taču redzi, kas te notiek... (Stumbre 2006: 143)

Sandija. Vēl pirms brīža tu sacīji, ka mīli mani... Bet nu labi... Varēji vismaz publiski nepazemot... (Briedis 2006: 287)

Daudzpunkte **tekstveides funkcijā** norāda uz parcelāciju monologā:

Vilhelms. .. Viņa apsēdās pretī pie galda, un... es uzreiz gribēju viņi uzlikt roku uz ceļgaliem, bet viņa tā paskatījās, ka rokas necēlās... (Ābele 2003)

Vilma – Labi, jūs dabūsiet savu naudu...

Visas nevilgoti priecājas.

Vilma – ...bet pretī izsniegsiet parādzīmes par attiecīgo summu. (Missūne 2017)

Lai gan parasti parcelācija ir viena cilvēka runā, lugu tekstos konstatēta arī parcelācija dialogā. Daudzpunkti tekstveides funkcijā bieži izmanto dialoga grafiskajā atspoguļojumā, un tās galvenais uzdevums ir norādīt uz teksta vienību savstarpējo sakarību. Pētījumā konstatēti divi biežāk sastopamie dialoga veidošanas paņēmieni jeb modeļi. Pirmais no tiem ir parcelācija, kurā teikums ar daudzpunkti sadalīts

divās daļās. Šādā dialogā otrais runātājs turpina pirmā runātāja teikto, ar daudzpunkti parasti beidzas pirmā un sākas otrā replika. Otrajā dialoga modelī otrais runātājs neļauj pirmajam pabeigt sakāmo un iestarpina savu repliku, pēc tam pirmais turpina iesākto. Daudzpunkte parasti lietota pirmās replikas beigās un trešās sākumā. Turpmāk katrs no minētajiem modeļiem tiks aplūkots atsevišķi.

Otrais runātājs turpina pirmā runātāja teikto (iespējams, pasakot ko pavisam citu, nevis to, ko pirmais runātājs gribējis teikt):

Vitauts. Mēs dzīvojam vienā mājā...

Malda. ...bet dažādās dimensijās. (Helds 2006: 74)

Anita – Ā, ā, ā! Kas man lika piedalīties šajā... šajā...

Ināra – ...afērā. (Missūne 2017)

Šis dialoga modelis konstatēts arī polilogā – vairāku personu sarunā, kurā visi sarunas dalībnieki ir vienādi aktīvi, periodiski nonākot adresanta, adresāta un vērotāja lomā (Skujiņa 2007):

Kociņa k-gs. Nemāciet mani kā strādāt, mīļās! Esmu pabeidzis augstskolu un zinu, ko daru. Jūsu pienākums ir...

Pēta 1. pārdevējas pasniegtos dokumentus.

1. un 2. pārd. (reizē). ...būt pieklājīgām, laipnām un izpalīdzīgām pret pircējiem!

(Jukņeviča 2009)

Iespējams arī, ka viena sarunas dalībnieka replika beidzas ar izsaukuma zīmi, bet nākamā sākas ar daudzpunkti. Arī šis būtu uzskatāms par parcelācijas gadījumu, jo viena runātāja iesākto teikumu turpina un pabeidz otrs:

Dina. Kaut varētu pagriezt laiku atpakaļ!

Viļks. ...pārvērsties par ķermeni siltās čībās pie TV... (Ābele 2003)

Konstatēts arī otrais dialoga modelis, kur pirmais runātājs nepabeidz teikumu, jo otrais, negaidīdams replikas beigas, pārtrauc pirmo. Pēc tam pirmais runātājs turpina tekstu no tās vietas, kur pārtraukts:

Andris. Esmu jau samulsis.

Veronika. No tā, ka nāksies sēsties pie stūres?

Andris. Nē, no tā, ka esat tik skaista...

Veronika. Jūs patiešām esat džentlmenis.

Andris. ...un no tā, ka esat tik iereibusi. (Paukšs 2006: 13)

Mūsdienu drāmas tekstos lietota arī netradicionālā daudzpunkte – daudzpunkte, kas sastāv no vairāk nekā trīs punktiem (Kauķīte 2021; 2022; 2023). Iespējams, ka netradicionālā daudzpunkte lietota, lai norādītu uz garāku pauzi runā un tādējādi emocionālo saturu pastiprinātu:

Avelīna. Jā! Es tagad zinu, saprotu... *Saminstinās.* Tikai... tikai... Varbūt žēl drusciņ...

viņa... Bet varbūt tas nav tikai žēlums.... (Putniņš 2001)

Rūdis. Zini, Laima, es jau sen gribēju.... (Keišs 2012)

Zana – Tu vēl ar to Ingo..... (Jukņeviča 2020)

Nākamajos piemēros ar šo daudzpunkti izsaka, piemēram, vilšanos, dusmas:

Dominiks. Kā tas ir – biļetes pie jums? Biļetes taču pārdod tikai kasē.... (Briedis 2006: 276)

Oļģerts. Bāc.... (*Apskatās apkārt, aptver, ka kaut kas nav tā, kā vajag, tad ierauga Madi ar spridzekļiem.*) Kas te notiek? Madi, tu ko?... (Briedis 2006: 280)

Netradicionālā daudzpunkte lietota arī dialoga replikas sākumā, norādot uz pauzi/ pārtraukumu runas plūsmā, iespējams, psiholoģisku cēloņu radītu pauci (bailēm uzrunāt sarunas biedru):

J. Suns – Es nezinu. Nu, ja jau tu tā gribi....

V. Suns – Ej nu. Nekavējies.

J. Suns –Tēvs?

V. Suns – Nu, kas vēl? Mēs jau ardievas pateicām. (Missūne 2008)

Vienā dialoga replikā lietota gan tradicionālā, gan netradicionālā daudzpunkte:

Puķuzirnīs. Es tevi redzu spogulī. Katru reizi... Visu laiku. Es gribu vēl vienu reizi pamosties un dzirdēt, kā tu dzīvoji pa to savu trauku... kā tu šļaksties.... bet ja tu... tu iesi bojā... (Kalniņa 2012)

Vienā teksta vienībā lietotas vairākas daudzpunktēs pēc kārtas. Šādi attēloti runas fragmenti, kas izrunāti ar pārtraukumiem:

Bruno. .. Atmiņā atāust tālas bērniības ainas... bērzu birztales... kārkli... zosu gāģināšana pagalmā... smeldzīgas ganu dziesmas vakaros... kāds saulriets... tas skolas gadi... pirmā mīlestība... nedroši acu skatieni... bikli roku pieskārieni... (Paukšs 2006: 59)

Juris (stostās). Man tur... atcerējos... jāsteidzas... ātri... (*Dodas uz durvīm un saskrienas ar pastnieci.*) (Jukņeviča 2009)

Ar daudzpunkti no pārējā teksta atdalīta nosaucējvienībām – konsituatīvi saistītiem izteikumiem, kas tikai nosauc runas priekšmetu jeb tēmu, bet atšķirībā no teikuma neko par to nepaziņo (Lokmane 2005) – radniecīga parādība. Tās lasītājam atvieglo teksta uztveri. Vārdu mēdz novietot teikuma sākumā, lai norādītu, par ko būs runa turpmāk (Palmer 1981):

Laima. Vējkalnu Nele... Jā, tāds tas cilvēks ir, te viņš nav, te viņš ir. Lai nu sargā Saules dievs un svētā Māra! (Ābele 2020)

Viktors saņemams un beidz raudāt. Paskatās apkārt.

Viktors. Ūķis... Es viņai teicu, ka mēs to varam savest kārtībā, pielikt samta aizkarus ar bārkstīm, uzsegt pārklāju, atvest stāvlampu... Te būtu bijis kā mazā, siltā aliņā... Krāsns darbojas, plīts... Nu labi, jākurina, bet – kas tur liels? Nu jā, tualete kāpņu telpā, tas varbūt tiešām nav diez kas, bet tas taču nenozīmē, ka viss... ka es... (Stumbre 2020: 209)

Gan tradicionālā, gan netradicionālā daudzpunkte lietota **references funkcijā**, ja tā aizstāj neverbalizētu, bet nepārprotami restaurējamu informāciju. Piemēram, ar daudzpunkti norādīts uz fizioloģisku cēloņu radītām pauzēm (Blinkena 2009), jo ir skaidri zināms, ko daudzpunkte aizstāj (*mēsl... > mēsli; neek... > neeksistē; aku... akupu... > akupunktūristi; ...loģe, ...atre > psiholoģe, psihiatre; Psiho... > Psiholoģe; izdarī... > izdarīja*). Ar daudzpunkti aizstāts gan vārda sākums, gan beigas:

Dina. Kā tad! Hlorīds vispār neek... (Birbele 2020: 82)

Matīss. Nē. To es nekad neesmu darījis. Es nezinu, ne kas ir mistiķi, ne aku... akupu...

Stefans. Akupunktūristi. (Stumbre 2020: 189)

Emanuels. ...loģe, atre. Psiho... Nevar izārstēt, mani nevar, sevi... (Štrāle-Dreika 2020: 314)

Klāvs (smiedamies). Laima! Tu nevari iedomāties, ko Raivis tikko izdarī... Klāvs ierauga Rūdi un Laimu, apstājas. (Keišs 2012)

Daudzpunkte izmantota arī, lai daļēji aizstātu vulgārismu (*mēsl...*), ko literārajā valodā nedrīkst lietot. Tā kā daudzpunktei šādā gadījumā ir arī eifēmisma raksturs un tā vājina vulgārisma negatīvo emocionālo iedarbību, tekstveides funkcija šeit kombinējas ar emotīvo:

1. *pilsētniece*. Tagad nav laika tavai mīlestībai. Mums var sanākt pamatīgi mēsl... nepatīkšanas! (Jukņeviča 2009)

Domuzīme

Domuzīmes lietojums lugu tekstos ir šaurāks nekā daudzpunktei. Lai arī tā ir izplatīta pieturzīme, tā lietota tikai divās funkcijās – tekstveides un references. Empīriskajā materiālā konstatētas 100 sintaktiskās konstrukcijas, kurās lietota domuzīme. Blinkena norāda, ka ar domuzīmi var atdalīt teikuma komponentu (paskaidrojumu vai pamatojumu), palīgteikumu no virsteikuma, parādīt izlaistu saitiņu vai vārdu, izcelt atsevišķus virsraksta elementus, izdalīt savrupinājumus un iespraudumus, kā arī saistīt nozīmes ziņā līdzīgus jēdzienus (Blinkena 2009). Aplūkotajos tekstos domuzīme visbiežāk funkcionē kā atdalītājpieturzīme. Izdalītājpieturzīmes funkcijā domuzīme atdala iespraudumus:

Ūģerts. Stop! Man ir priekšlikums – lai būtu kā būdams – tieši pēc gada atkal tiekamies šai vietā un šai laikā, tad aiziesim iedzert tēju. (Briedis 2006: 300)

Aleksis. .. Galvenais – lai būtu solīdi. .. (Ābele 2003)

Nereti domuzīme gramatisku apsvērumu dēļ nav nepieciešama, bet, gribot izcelt svarīgāko teksta daļu, tā tomēr lietota:

Krusttēvs. .. Iedomājieties tikai – tajos laikos – trīs meitenes ar svecišu kroņiem galvā pie Brīvības pieminekļa! .. (Helds 2006: 315)

Vita (dusmīgi). Tā nav godīgi! Kāpēc es nevaru darīt to, ko gribu, vai es vainīga, ka viņas tik bagātas un vienmēr ciemos vestas pašas savā mašīnā? Tik daudz – kā ceļu iegaumēt – varēja! (Jukņeviča 2009)

Saliktu teikumu varētu traktēt kā tekstu, jo tas sastāv no vairākām predikatīvām vienībām (sk. Valdmanis 1985: 62–74). Visi līdzekļi (ieskaitot saikļus), kurus lieto starp teikuma daļām, tiek uzskatīti par tekstveides līdzekļiem. Gadījumos, kad pieturzīme starp teikuma daļām norāda ne tikai šo daļu robežas, bet vēl ko citu, tā lietota **tekstveides funkcijā**. Domuzīmi lieto saliktā teikumā starp teikuma daļām, lai parādītu noteiktas jēdzieniskās attiecības, piemēram, paskaidrojumu un pamatojumu. Paskaidrojumi var būt gan salikta teikuma daļas, gan vārdi, vārdkopas, vārdrietas, divdabja teicieni vai palīgteikumi. Aldis Lauzis šos paskaidrojumus ir iedalījis divās grupās: frazālie jeb teikumiskie un subfrazālie paskaidrojumi. Frazālos paskaidrojumus tekstā piesaista ar kolu vai domuzīmi, bet subfrazālos paskaidrojumus tikai ar domuzīmi (Lauzis 2021: 166–168). Tātad frazāls paskaidrojums ir atsevišķa teikuma daļa, bet subfrazāls paskaidrojums – nepredikatīva vienība, piemēram, vārds, vārdu savienojums. Subfrazāliem paskaidrojumiem atbilst iespraudumi:

Balvis. Dažreiz es domāju – nebūtu viņš mans brālēns, es viņam samestu pa purnu. (Briedis 2006: 175)

Meitene (nikni). Nu, atvaino! Es šorīt būtu ielikusi, un vispār būtu priecājušies, ka es nebiju mājās – varējāt skatīties savus dumjos seriālus, un neviens jums netraucēja. .. (Elza 2006: 106)

Elza (izraušas no ērtā krēsla un siltās segas). Tak nekas! Aiziešu pēc lupatas. Man arī trauki bieži plīst. Pēdējā laikā ir tā, ka es jau trīs sekundes iepriekš jūtu – viss, tūlīt kritīs, bet nevaru vairs to novērst. Apdega rokas? (Kuple 2006: 382)

Domuzīme nodala personāža vārdu un tekstu:

Lapsa – Ko tu stāsti! (Missūne 2008)

Domuzīme nodala piebildi no tiešās runas:

Ria. .. Viņa prasa – kas ir? Es kliežu – Bibijai piedzima mazais! Viņa sāka smieties – es domāju, ka tev piedzimis, tu tā izskaties, viņa teica. .. (Ābele 2003)

vai aizstāj komatu aiz divdabja teiciena:

Aizlavījies aiz kareivīgās sievietes muguras – Mautulis pazūd. (Putniņš 2001)

Funkcionējot kā izdalītājpieturzīme, domuzīme izceļ savrupinājumus:

Olgita iesmejas. Ženķis – asprātulis... .. (Putniņš 2001)

Termovskis. .. Cilvēks bez sapņiem ir tikai tāds krokodilu bumbieris – avokado! (Helds 2006: 303)

Funkcionējot kā atdalītājpieturzīme, tā nodala vispārinošo vārdu no vienlīdzīgu teikuma locekļu virknes:

Anete. .. Mēs abas zinām, ka viņa savas balss dēļ jaunībā upurēja visu – mīlestību, iespējamo bērnu, nodrošinātu dzīvi, visu! .. (Stumbre 2006: 120–121)

Vecā Mokša. Jā! Pāris dienas dodiet kumelišu tēju, ja tas nepalīdzēs, tad piezvaņi! Ķersimies pie stiprākām metodēm – govīs sūdu kompresēm, sīpolu, piparu un vērmēju novārījuma dzeršanas. .. (Jukņeviča 2009)

Domuzīme **references funkcijā** lietota, lai norādītu uz reducētu teikuma locekli vai saitiņas nullformu. Ar domuzīmi teksta autors parasti norāda uz to, ka teikumā kaut kas ir izlaists:

Dzintra. .. Ja tu būtu karalis, viņi abi būtu torņi, šie divi – laidņi, un mēs ar viņu – zirdziņi; sanāk, ka tev pietrūkst dāmas! Bet neaizmirsti – vajadzīgi vēl astoņi bandinieki! (Briedis 2006: 283)

Aija. Man būs baltais, bet tev – brūnais. (Kuple 2006: 393)

Pēdiņas Pēdiņām lugu tekstos ir gandrīz tikpat daudz funkciju, cik daudzpunktei. Empīriskajā materiālā konstatēts 60 sintaktisko konstrukciju, kurās lietotas pēdiņas. Kā norāda Blinkena, pēdiņas rakstos lieto dažādos gadījumos, piemēram, nosaukumu, ironiskas, pārnestas nozīmes, frazeoloģismu un citu vārdu, kā arī citātu un citrunas izcelšanai tekstā (Blinkena 2009). Pēdiņās **emotīvā funkcijā** likti vārdi, kas lietoti ironiskā nozīmē, jo ironija norāda uz teksta autora attieksmi pret notiekošo vai kādu personu. Tā kā ironiski lietotus vārdus mēdz izrunāt ar īpašu intonāciju, pēdiņas lietotas arī **intonatīvā funkcijā**:

Linda. Jā, jā, es sapratu – man arī jāskraidā pa sievišķības kursiem, un tad es atradīšu savu (rāda ar pirkstiem pēdiņas) "īsto" es. (Jauja 2017)

Lai norādītu uz neformālumu saziņā, pēdiņās **tekstveides un fātiskā funkcijā** mēdz likt vārdus no cita stila, piemēram, žargonismus – *mutere* 'māte, mamma' (LU Latviešu valodas institūts 2003–2025):

Trešais basketbolists. Baigā laime. Tikmēr "mutere" ar citu sametusies kopā. (Balga 2006: 345)

Par **tekstveides funkciju** būtu uzskatāms pēdiņu lietojums sarunvalodas vārdu atdalīšanai, jo šādi teksta autors parāda, ka tekstā tiek iesaistīts citāts no cita stila. Šādos gadījumos ir iespējams vilkt paralēles ar citātu un tiešās runas iesaistīšanu tekstā, jo, ja sarunvalodas vārdu liek pēdiņās, tas tiek izcelts vairāk un pievērš lasītāju uzmanību. *Zāļīte* 'apreibinoša narkotiska viela, piem., marihuāna'; *kasīties* 'strīdēties, izraisīt strīdu'; *bešā* 'bez kā, tukšā'; *ieraut* 'iedzert (parasti alkoholisku dzērienu)':

Krusttēvs. .. Es gan varētu jums palīdzēt atrast to mazulīti, kuru atstājāt slimnīcā un kurai tagad jau patīk paniekties ar "zāļīti". (Helds 2006: 322)

Otrais basketbolists. Ko jūs "kasīties" dēļ viena puišēja. Lai tik pierod pie īstās dzīves. (Balga 2006: 345)

Otrais basketbolists. Andriša tēvs jau arī nav palicis “bešā”... (Balga 2006: 345)

Piektais basketbolists. Tagad tik atliek “ieraut”. Ņem, Andrīt, tu arī vienu! (Balga 2006: 345)

Pēdiņās rakstītas arī sarunvalodai raksturīgās vārdu pārnestās nozīmes, piemēram, *cietoksnis* ‘nocietināta, militāra būve (parasti pilsētu) aizsardzībai’:

Stefans tikmēr izpēta dzīvoklīti, paskatās pa istabas logu, pa virtuves logu, pieiet pie ārdurvīm, aizslēdz tās no iekšpuses, parausta, īsi sakot, iepazīstas ar savu “cietoksni”. (Stumbre 2020: 204)

Pēdiņās likti arī no citām valodām aizgūti vārdi – *čeka* (no krievu *чека*, kas veidots kā saīsinājums no *Чрезвычайная комиссия* ‘ārkārtējā komisija’); *kulaks* (no krievu *кулак* ‘turīgs zemnieks, kas tika uzskatīts par padomju iekārtas ienaidnieku’):

Otrais basketbolists. Labāk nepalaid muti. Kāds vēl noziņos “čeka”. Viņi taču bija “kulaki”. (Balga 2006: 345)

Pēdiņās tekstveides funkcijā likti frazeoloģismi. Dažreiz pēdiņās likta tikai daļa no frazeoloģisma, piemēram, *uzkraut važas kaklā* ‘likt gādāt, rūpēties (par kādu), uzturēt (kādu); uzlikt grūtu, arī nepatīkamu pienākumu’; *dabūt pa purnu* ‘dabūt sitienus vai sitienus, tikt piekautam’ (LU Latviešu valodas institūts 2003–2025). Acīmredzot teksta autors vēlējis likt akcentu tikai uz vārdiem *važas kaklā*, *pa purnu*, nevis uz visu frazeoloģismu kopumā. Varētu būt arī tā, ka pēdiņas liktas tāpēc, ka frazeoloģisms ir modificēts vai aprauts:

Andrītis. Tu gribi man uzkraut “važas kaklā”? .. (Balga 2006: 350)

Inta. Kamēr dabūsi “pa purnu” no kāda vīra. (Balga 2006: 352)

Pētījumā konstatēti arī ekscerpti, kuros trūkst daļa no frazeoloģisma, piemēram, *braukt pa zaķi* ‘braukt bez biļetes’ > *pa zaķi* ‘par velti’:

Krusttēvs. .. Brīvajā laikā es piehaltūrēju par lopu vāģīša pavadoni un ar spāņu sudraba knīpstangām kompostrēju biļetītes... bet varbūt jūs domājat, ka var tā – “pa zaķi”? .. (Helds 2006: 322)

Tekstveides funkcijā pēdiņās likta arī citruna:

Daina. .. Mēs vēl varētu nodziedāt “Skaista bij jaunība, Tā nenāks vairs”. .. (Lukņeviča 2009)

Nadīne. Pirms septiņiem gadiem – tev bija baltas zeķubikses, liels vēders kā rūķītim un īss rozā kreklīšs, tu apķēries tētim ap kaklu, kad mēs abi atnācām no stacijas, un teici: “Tētiņ, opis sīta cūku,” – un raudāji. (Ābele 2003)

Dina. Es neesmu nekāds āksts, es negribu, lai mani uzskata par... par... nezina ko, kā šī briesmīgā sieviete visu sagroza, es gribu pateikt jums, nē, ko es varu vēl teikt, te viss jau pateikts (izrauj no somas žurnālu, lasa): “Dina ir medicīnas māsa. Viņa atzīst, ka sava dēla dēļ ir zagusi... Mīlestība kaut kur

pazuda, viņa stāsta, it īpaši beigās es bieži vēlējos, kaut viņš būtu jau miris.
Pēc sava dēla nāves jutu atvieglojumu, ka viss beidzot ir galā. Ja tā nebūtu,
es pati izdarītu viņam pēdējo dūrienu.” (Ābele 2003)

Dažkārt pēdiņas lieto bez vajadzības, piemēram, vārdu *piepītēt* nav nepieciešams likt pēdiņās, jo vārds *piepīpēt* ‘piesmēķēt’ (Tēzauris) lietots tiešā nozīmē:

Sestais basketbolists. Ja viņa vecais to redzētu, tu dabūtu “piepītēt”. (Balga 2006: 345)

Izsaukuma zīme

Izsaukuma zīme sastopama divu komunikatīvo tipu – izsaukuma teikuma un pamudinājuma teikuma – beigās. Empīriskajā materiālā konstatēts 50 sintaktisko konstrukciju, kurās lietota izsaukuma zīme. Kā norāda Blinkena, izsaukuma zīmi liek izsaukuma teikuma, pamudinājuma teikuma, vēlējuma teikuma un retoriska jautājuma teikuma beigās, aiz īpaši intonētiem izsauksmes vārdiem, kā arī iekavās vai iestarpinājumā beigās (Blinkena 2009). Visbiežāk **emotīvā funkcijā** lietota viena izsaukuma zīme teikuma beigās. Izsaukuma teikumā tā pauž jūtas vai emocionālu attieksmi pret runas saturu vai sarunas biedru (Skujiņa 2007). Izsaukuma teikumos var paust dažādas – gan pozitīvas, gan negatīvas – emocijas, piemēram, prieku, sajūsmu, pārsteigumu, izbrīnu, sašutumu u. c. Ar izsaukuma zīmi pastiprina prieku un pārsteiguma nozīmi, kas izteikta arī ar leksiskiem līdzekļiem. Tā kā izsaukuma teikumus izrunā ar īpašu intonāciju, uz ko rakstos norāda izsaukuma zīme, var apgalvot, ka vienlaikus ar emotīvo funkciju īstenojas arī **intonatīvā**. Īpaši spilgti šo funkciju apvienojums parādās izteikumos, ko veido tikai izsauksmes vārdi:

Lija. O-ho-hō! Mēs jau sa-dze-ram! Cik veikli! Bravo! (Ābele 2003)

Tā kā izsaukuma zīme rakstīta izteikuma beigās, tā lietota arī **tekstveides funkcijā**:

Emīls. Te apkārt ir tāds miers! .. (Briedis 2006: 181)

Kūmiņš – Kam te būtu vajadzība nakts vidū staigāt! Nu ko tu lauzies! (Missūne 2008)

Tekstveides funkcijā izsaukuma zīme rakstīta aiz nosaucējvienībām:

Brencis. Ak, kamīns! Varbūt pats skaistākais, kas šajā mājā bija... (Šņore 2020: 296)

Debesmanna uzsvērti. Alumīnija sirds! Viņš ir īsts vīriets... Alumīnija, bet ciets kā no tērauda. Es viņam piederu... Punkts. (Kalniņa 2012)

Izsaukuma zīme **konatīvā funkcijā** lietota pamudinājuma teikuma beigās, izsakot aicinājumu uz rīcību vai skarbu pavēli:

Anete... Kusties veicīgāk! (Stumbre 2006: 161)

Emociju pastiprināšanai lietotas vairākas izsaukuma zīmes pēc kārtas. Izsaukuma zīmju blīvējumu tekstā varētu skaidrot arī ar tehnisku paņēmieni – pieturot taustiņu uz klaviatūras, parādās vairāk nekā viena izsaukuma zīme. Tādējādi teksta autors nemaz nepievērš uzmanību zīmju skaitam, bet tikai pievieno pieturzīmi tai paredzētajā vietā:

Madis (kļiedz). Pie velna!!! Pie velna! Nevajag man vairs nekādu dievu!
(Briedis 2006: 284)

Deniss. .. Eu, kur paliki! Kāpēc tu necel telefonu? Bļe, Atbildi!!!!

Kur tu paliki? Tu ko āksties!!!!!!!

.. Runā!! ..

Runā ar mani!!!

Kur tu esi?!!!

..

Tūlīt pat atbildi!!!

Tu ko? Ko tu dari?

KUR TU ESI?

KUR TU ESI? .. (Birbele 2020: 91)

Gunča – Ko!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!! (Jukņeviča 2020)

Jautājuma zīme

Jautājuma zīme ir pieturzīme, ko parasti liek jautājuma teikuma beigās, retāk aiz atsevišķiem stāstījuma teikumā iekļautiem jautājuma vārdiem vai vārdu savienojumiem ar jautājuma nozīmi, piemēram, *Uz jautājumu kā? grūti atbildēt* (Skujiņa 2007). Empīriskajā materiālā konstatēts 50 sintaktisko konstrukciju, kurās lietota jautājuma zīme. **Tekstveides funkcijā** visbiežāk rakstīta viena jautājuma zīme teikuma beigās. Jautājuma zīme lietota arī **intonatīvā funkcijā**, ja teikumam ir kāpjoša intonācija:

Mammucis (guļ, pūtina kājas. Pēkšņi, it kā nedzirdējis pārmetumus, saka). Kā jums patīk mana jaunā nagu laka? .. (Jukņeviča 2009)

Tekstveides funkcijā jautājuma zīme lietota arī aiz nosaucējvienībām. Uz nepieciešamību pēc plašākas informācijas par referentu nereti norāda nosaucējvienības komunikatīvais tips – jautājuma modalitāte (Lokmane 2005):

Edīte. Es tuos, cik spēju. Un nav, ar ko parunāt. Kārlis klusē. Arī Vilis. Paula? Ar viņu pavisam citādi... Tagad tāda vienmēr uzkrāsojusies, staigā, groza pakaļu. Nuja – jauns tēviņš parādījies. Kamī viņa tāda atsitusies... (Ščerbaks 2020: 239)

Masjele. Gundega? Apsēstas pie galda pretim. Mums, skolotāja Dauberga, reiz par visām reizēm jātiek ar sevi galā un jāsaprot, ka meiteni pazudināja viņas pašas vecāki! Nepārtraukti savā bērņā potēdami žultainu naidu pret mūsu ideju un padomju iekārtu – viņi to saindēja tiktāl, ka dzīve vairs nebija iespējama... (Putniņš 2001)

Ja jautājums ir emocionāli pastiprināts, **emotīvā funkcijā** polilogā lietotas vairākas jautājuma zīmes pēc kārtas:

Irma. Bet es gribu zināt investora domas! Ar ko viņš ir precējies? Un pa kuru laiku?

Tamāra. Ar bagātu ārzemnieci?

Mārtiņš. Nē, ar trūcīgu latviešu meiču.

Irma. Ar rīdzinieci?

Mārtiņš. Nē, ar mūsu pašu vietējo.

Pārējie. Ko???(Paukšs 2018)

Solveiga. Labi. Atzīstos. Tā esmu es.

Pārējie. Tu???(Paukšs 2018)

Apsarga sieva. Ko tu gvelz? Par ko tu te runā?? Par manu vīru? (Rancāne 2020: 178)

Kols Kola lietojums lugu tekstos ir ievērojami šaurāks nekā citu jau aplūkoto pieturzīmju lietojums. Kols parasti norāda uz sekojošu paskaidrojumu (Blinkena 2009). Empīriskajā materiālā konstatēts 30 sintaktisko konstrukciju, kurās lietots kols. Remarkās kols **tekstveides funkcijā** atdala vispārinošo vārdu no vienlīdzīgu teikuma locekļu virknes:

Kārlis. Kas tad tur? *Izslēdz TV, aiziet pie durvīm un atgriezās ar divām pusmūža sievietēm: Taņu un Mirdzu.* (Ščerbaks 2020: 224)

Kols nodala personāža vārdu no dialoga replikas:

Bitīte: Labi, labi... Dzirdi tādu kā dūkoņu?

Spāre: Jā... Laikam jau dūrēji lido šurp. (Grīniece 2024)

Ar kolu atdala bezsaikļa palīgteikumu:

Medūza. Tikai saproti: mana ticība būs drīzāk austrumnieku parauga ticība materiālajai klātbūtnei. (Čerņickis 2020: 109)

Leo. Nolādēts! Atkārtāju vēlreiz: es jau tagad neesmu tas otrs. .. (Čerņickis 2020: 110)

Punkts Kā norāda Blinkena, punkts atspoguļo gramatiskas un jēdzieniskas vienības patstāvīgumu un pabeigtību un parasti atbilst pauzei runā (Blinkena 2009). Empīriskajā materiālā konstatēts 30 sintaktisko konstrukciju, kurās lietots punkts. Punktu **tekstveides funkcijā** lieto izteikuma beigās, norādot uz tā pabeigtību:

Deniss. .. Nav izdevies sazināties ar atbildīgo sporta skolotāju. Ir aizdomas, ka viņš vienatnē devies mežā. .. (Birbele 2020: 77)

Ar punktu var atdalīt ne tikai gramatiski pilnu un saturiski pabeigtu teikumu, bet arī kontekstuāli saistītu izteikumu – izteikumu, kam teikuma struktūra ir mainīta vai tās

nemaz nav (Lokmane 2005), – nosaucējvienību. Par nosaucējvienībām visbiežāk lieto lietvārda nominatīva un darbības vārda nenoteiksmes formu (Kārklīņš 1972: 73, 74; Lokmane 2005; Skujiņa 2007). Piemēros redzams punkta lietojums aiz lietvārda nominatīva:

Rozālija. Nemaz nezinu. (*Smejas.*) Ābeļdārzs. (*Atver vēl vienu logu.*) Nāc, paskaties! Ābelēm vairāk kā simts gadu būs. Es atnācu uz šejieni, ābeles jau bija. Miza saplaisājusi, apsūņojusi. Vēju saliekta, bet zied. Iestādīju gan dažas jaunas. Tām gan tikai daži ziedi. Rudenī apsēju, lai zaķi neapgrauž. Neviens pat nebija piecilpojies. Pie mājas atcilpo, bet dārzā nelien. (*Pauze.*) Solīju tavam vectēvam nenocirst ne vienu pašu ābeli. Vectēvs savu pēdējo pavasari dārzā vien nosēdēja. Pats balts, un ābeles baltas. ... (Žeina 2020: 331)

Matīss. Naktsputns. Gudrības simbols. Tas tādēļ, ka visa lielā gudrība naktīs atver savus skapjus, seifus un stiklotos plauktus. Gudrība izpleš spārnus un metas lidojumā. Pūces skatienā tas redzams. (Stumbre 2020: 193)

Pieturzīmju savienojumi

Tekstā mēdz kombinēt izsaukuma zīmi un jautājuma zīmi (?!, !?), kā arī izsaukuma zīmi un/ vai jautājuma zīmi un daudzpunkti (?..., ...?, !..., ...!). Pieturzīmju savienojumi lugu tekstos lietoti emotīvā, intonatīvā un tekstveides funkcijā. Empīriskajā materiālā konstatēts 120 sintaktisko konstrukciju, kurās lietoti pieturzīmju savienojumi. Blinkena norāda, ka gadījumos, kad teikums ir aprauts, nepabeigts, daudzpunkte var būt izsaukuma zīmes vai jautājuma zīmes priekšā (Blinkena 2009). Ar izsaukuma un jautājuma zīmes apvienojumu norāda runas aktu kombinācijas – teikums pēc komunikatīvā tipa ir gan izsaukuma teikums, gan jautājuma teikums (Austin 1962). Tā kā izteikumos attēlots emocionāls saturs, pieturzīmju savienojums lietots **emotīvā funkcijā**. Jautājuma zīmes savienojums ar izsaukuma zīmi lietots arī **tekstveides funkcijā**, jo rāda teikuma robežas:

Atvars. .. Kādi vēji tevi šurp atpūtuši?! Kas jauns Maskavā? .. (Paukšs 2006: 8)

Spāre (histēriski): Naktstauriņ, dārgais, kur tu esi?! (Grīniece 2024)

Bruno. .. Kas te oriģināls?! Tas, ka sieviete ir piedzērusies? .. (Paukšs 2006: 20)

Lai gan interpunkcijas teorijā norādīts, ka šāds pieturzīmju blīvējums nav vajadzīgs, jo afektu (spēcīgu pārdzīvojumu) jau raksturo konteksts, situācija un teikuma raksturs un pietiek tikai ar divām pieturzīmēm blīvējumā (Blinkena 2009), tomēr mūsdienās tas ir plaši izplatīts un liecina par pārmaiņām grafisko zīmju lietojumā. Spēcīgu pārdzīvojumu, izbrīnu var attēlot ar dažādām pieturzīmju kombinācijām. Kā redzams piemēros, aiz jautājuma zīmes rakstītas vairākas izsaukuma zīmes:

Cīts caur citu. Kā? Ko?!!! Jūs arī... Bet kā tad... (Briedis 2006: 295)

Deniss. Izlasīji? Kā Amerikā! Pa kruto. Nu??! Kas i? šokā?!! (Birbele 2020: 91)

Kārlis. Kāaa?!!!! Tu seko tam kroplim? (Birbele 2020: 83)

Ja izsaukuma zīme novietota aiz jautājuma zīmes, tā atbild uz iepriekš izteikto retorisko jautājumu ar kategorisku nē vai arī norāda uz to, ka izsaukums pauž noliedzošu izbrīnu (Vītola 1997). Tā var paust sašutumu, dusmas, pārsteigumu u. c.:

Balvis. Kas – tu stulbs!? Traks esi!? Tev vēl nav pielecis, ka te ir robeža,
Armand?! (Briedis 2006: 192)

Mele. Osīt!? Tev slikti! Sirds? (Ābele 2020: 53)

Debesmanna. Atā atā un visādi citādi!???. (Kalniņa 2012)

Daudzpunktes un izsaukuma zīmes savienojums (!...) lietots **emotīvā funkcijā**. Ja vispirms lietota izsaukuma zīme un tad daudzpunkte, daudzpunkte norāda uz psiholoģisku pauzi, kas seko pēc ekspresīviem izsaukuma teikumiem (Vītola 1997). Izteikuma beigās aiz daudzpunktes konstatēta viena vai vairākas izsaukuma zīmes. Vienlaikus īstenojas arī **intonatīvā funkcija**, jo, ja teksts būtu runāts, attiecīgajā vietā, iespējams, būtu pauze:

Veronika. Tu esi traks... tu esi traks... Nāc! Nāc tālāk!... Līdz galam!... (Paukšs 2006: 29)

Īrisa. Nost, tu trakā!... Liec viņam mieru!... (Stumbre 2006: 143)

Timrāns kliedz. Atpakaļ! Marianna, atpakaļ!... (Putniņš 2001)

Diskursa iezīmētājs no pārējā teksta var būt nodalīts ne tikai ar daudzpunkti, bet arī ar tās savienojumu ar izsaukuma zīmi (Ē!...):

Līna. Ē!... Monika!... Tad tu te esi tā režisore? (Paukšs 2019)

Tekstā daudzpunkti var aizstāt ar diviem punktiem – jautājuma zīmes punkts aizstāj daudzpunktes trešo punktu (Bergmane, Blinkena 1986: 212):

Sarmis. Laiks aiztek!.. Bet nekas vēl nav pagūts... (Putniņš 2001)

Alfejs, tīši saskumdinājies. Šjūc... Atkal – tik šjūc!... (Putniņš 2001)

Jānis. Jā, mammīt!.. Nē, nav Alfrēds! Jānis!.. Nē, tu Jānim piezvanīji!.. Mammīt, neņēmu es tavu "Latvijas Avīzi"! Te Jānis! (Jauja 2017)

Pieturzīmju secībai teksta vienības beigās ir nozīme. Ja vispirms lietota daudzpunkte un pēc tam izsaukuma zīme, tas sākumā norāda uz nepabeigtu teikumu, tad izsaka vēlējuma, rosinājuma vai izsaukuma komunikatīvo tipu (Vītola 1997). Ar izsaukuma zīmi polilogā norāda uz prieku, sajūsmu, bet ar daudzpunkti – pauzi aiz emocionāla izsaukuma teikuma:

Diāna. Ļoti īpašs! Paņem dunci, pārgriež cūkai rīkli un pēc tam viņu apēd!

1. *pilsētniece (šausmās).* Dunci...!

2. *pilsētniece (vēl lielākās šausmās).* Pie rīkles...! (Jukņeviča 2009)

1. *pilsētniece (izteiksmīgi).* Šeit notiks slepkavība...!

Saimnieks (neizpratnē). Slepkavība! Kāda slepkavība? (Jukņeviča 2009)

Raivis. Ko tu... !!! Tā nevar būt! Aizveries! (Birbele 2020: 90)

Jautājuma zīmi lieto pirms daudzpunktes, lai norādītu uz autora pārdomām teikuma beigās:

Askolds. Žurka?...

Bruno. Protams, ka žurka! Vai varat iedomāties, kas notiks ar Veroniku, kad tur izleks žurka?! Spiedzieni, kviecieni! (Paukšs 2006: 63)

Zita. Uz tevi kādreiz ir šāvuši?... Nu, tas nav tā kā filmās, tas ir pavisam citādi... (Helds 2006: 80)

Ja daudzpunkte lietota jautājuma zīmes priekšā, tas norāda uz noklusētām teikuma beigām. Teikumā var būt noklusētas šaubas vai nepatīkams pārsteigums:

Balvis. (Emīlam). Ko viņš atkal...? (Briedis 2006: 174)

Tukiņ Lija (neizpratnē). Ko veicinājusi...?

Juris. Zagšanu! (Jukņeviča 2009)

Ja blakus lieto jautājuma zīmi un izsaukuma zīmi, teikums pēc komunikatīvā tipa vienlaikus ir gan jautājuma teikums, gan izsaukuma teikums. Savukārt daudzpunkte norāda uz pārdomām, emocijām:

Vilcēns. Kā tad tas izskatās – gan ir, gan nav?!... Tu varbūt gribi teikt, ka kurmis vienlaikus atrodas gan zem zemes, gan lidinās kaut kur gaisā?! (Paukšs 2006: 333)

Raivis. .. Nekad, skaidrs?!... Varbūt viņam vēl ir kādi noslēpumi, ko?!... Ko klausējat? (Birbele 2020: 93)

Vienā dialoga replikā var būt lietoti dažādi pieturzīmju savienojumi. Tas varētu norādīt uz pastiprinātu emocionalitāti:

Liene. Kārli! Ko tu tur tik ilgi... Man arī vajag... Dzirdi?! Nāc ārā... Ko tu tur dari?... Tu apvainojies?... Dēliņ, nu beidz... Tu zini, šis ir grūts laiks... Būs labi... Nāc ārā... Ko tu tur dari?!?! Kārli, nevajag tā... Es esmu nogurusi... Negribas strīdēties un ir jau ļoti vēls... Man durvis jālauž, vai?!... Gan jau tētis piezvanīs... Kārli! Kas notiek?! .. Dēliņ, kas notiek?! Ver vaļā, tūlīt pat ver vaļā, ver vaļā, Kārli, kas notiek, nebiedē mani, Kārlīt, ver vaļā, lūdzu, ko tu tur esi sadarījis, mīļum, ver vaļā, dēliņ, tūlīt pat ver vaļā, es uzlauzīšu durvis, dēls, kas ar tevi notiek... Kārli!!! (Birbele 2020: 96)

Emocijzīmes

Lugu tekstos mēdz izmantot mūsdienu tekstos bieži sastopamās grafiskās zīmes – emocijzīmes. Tās var iedalīt trīs tipos: a) rietumu vienrindu tips (*Western one-line type*); b) austrumu vienrindu tips (*Eastern one-line type*) un c) latīņu daudzrindu tips (*Multi-line ASCII art type*). Rietumu tipa emocijzīmes ir pazīstamas ar to, ka tās ir pagrieztas par 90 grādiem, piemēram, :-) 'smaidoša seja' vai :-D 'smejoša seja' (Ptaszynski et al. 2011: 1160, 1161; Park et al. 2013: 1). Kols attēlo cilvēka acis, defise – degunu, iekavas – muti. Austrumu tipa emocijzīmes ir

izveidojušās Japānā (*kaomoji* – ‘sejas zīmes’), tās var saprast, nenoliecot galvu uz kreiso pusi. Šīs emocijzīmes parasti līdzinās šim (*_*), kur zvaigznītes apzīmē acis, apakšsvītra – muti, bet apaļās iekavas – pārējās sejas kontūras (Ptaszynski et al. 2011: 1162; Freedman 2020: 50; Kavanagh 2020: 151). Kā norāda Ilarija Mošini (*Ilaria Moschini*), rietumu tipa emocijzīmju veidošanā uzsvars likts uz muti, bet austrumu tipa – uz acīm (Moschini 2016: 20). Austrumu tipa emocijzīmes ir ekvivalentas rietumu tipa emocijzīmēm. Pateicoties tehniskajām iespējām, austrumu tipa emocijzīmēm ir vairāk variāciju nekā rietumu tipa emocijzīmēm, jo to kombinācijas ir bezgalīgas (Kavanagh 2020: 148–151), piemēram, simbols @ var apzīmēt dažādas sejas daļas – vai nu vaigus (@^_^@), vai acis ar brillēm (@_@) (Matsuda 2020: 199). Latīņu daudzrindu tipa emocijzīmes ir plašākas (sastāv no vairākām rakstzīmēm) un sniedzas vairākās teksta rindās. Skatoties no attāluma, tās veido attēlu, kas līdzinās sejai vai ķermeņa pozai (Ptaszynski et al. 2011: 1162). Šajā pētījumā konstatētas tikai rietumu tipa emocijzīmes, kas sastāv no kola un vienas vai vairākām apaļajām iekavām (piemēram, :)).

Empīriskajā materiālā konstatēts 10 sintaktisko konstrukciju, kurās lietotas emocijzīmes. **Emotīvā funkcijā** ar kola un apaļās iekavas savienojumu var izteikt pozitīvas emocijas, piemēram, prieku, sajūsmu:

Kārlis. Tās beibes nemācās mūsu skolā, ne?

Deniss. Smalkās... Gan jau no ģimnāzijas.

Kārlis. Bet protams!!! Redzēji, kā Raivja tētuku uzvilcis?! :) (Birbele 2020: 79)

Jo vairāk apaļo iekavu aiz kola, jo spēcīgākas emocijas izteiktas. Ar emocijzīmi atspoguļota ironiska attieksme:

Deniss. Amandai droši, ka ne tikai smalkie zābaciņi slapji, bet visas citas vietas arī. Ja tu saproti, ko domāju! :))

Kārlis. Jā!!! :) Un Raivis baigi rūpējas! :))) (Pauze) Čeko situāciju! Atkal jaunumi! Viņi intervēs visiem vecākus, vai?! Ei tu nost! Alekša mamma! (Birbele 2020: 79)

Nobeigums

Mūsdienu tekstos plaši un daudzveidīgi lieto dažādas grafiskās zīmes, piemēram, pieturzīmes un emocijzīmes, kas var aizstāt runātai valodai raksturīgos paralingvistiskos līdzekļus un prosodiju, kā arī norādīt uz teksta autora attieksmi un emocijām. Šīs grafiskās zīmes ir ļoti būtisks teksta papildinājums, tās kļuvušas par teksta satura daļu un dažkārt var pat aizstāt daļu vai visu rakstīto tekstu. Tekstu autori bieži apzināti vai neapzināti pārkāpj interpunkcijas normas, piemēram, lietojot ne tikai tradicionālo, bet arī netradicionālo daudzpunktī, daudzveidīgus pieturzīmju blīvījumus un kombinējumus.

Lugu tekstos konstatēts daudzveidīgs pieturzīmju lietojums, tās tiek lietotas vismaz sešās dažādās funkcijās – gramatiskā, intonatīvā, emotīvā, fātiskā,

tekstveides un references funkcijā. Daļa funkciju var īstenoties vienlaikus, piemēram, fātiskā un tekstveides, emotīvā un intonatīvā vai emotīvā un tekstveides funkcija. Visvairāk funkciju mūsdienu lugu tekstos ir daudzpunktei, pēdiņām un izsaukuma zīmei. Daudzpunkte lugu tekstos lietota emotīvā, intonatīvā, tekstveides un references funkcijā, pēdiņas – emotīvā, intonatīvā, fātiskā un tekstveides funkcijā, bet izsaukuma zīme – emotīvā, intonatīvā, konatīvā un tekstveides funkcijā. Vismazāk funkciju pētījumā konstatēts kolam un punktam, jo tie lietoti tikai tekstveides funkcijā. Fātiskā funkcija konstatēta tikai pēdiņām, norādot uz neformalitāti saziņā, bet konatīvā funkcija – tikai izsaukuma zīmei, pamudinājuma teikuma beigās aicinot uz rīcību vai izsakot pavēli.

Daļai pieturzīmju funkcijas ir līdzīgas, piemēram, tekstveides funkcijā daudzpunkte, izsaukuma zīme, jautājuma zīme un punkts lietots aiz nosaucējvienībām; tekstveides funkcijā domuzīme un kols nodala vispārinošo vārdu no vienlīdzīgu teikuma locekļu virknes. Atsevišķos lugu tekstos daudzpunkte references funkcijā aizstāj daļu no vulgārisma (Jukņeviča 2009). Pēdiņās tekstveides funkcijā dažkārt likta tikai daļa frazeoloģisma vai tās lietotas bez vajadzības (gadījumos, kad vārds lietots tiešā, nevis pārnestā nozīmē). Emotīvā funkcijā lietotas vairāk nekā trīs (pat 18!; Jukņeviča 2020) izsaukuma zīmes, bet tikai divas vai trīs jautājuma zīmes teksta vienības beigās. Pieturzīmju savienojumos, kas lietoti teksta vienības beigās, konstatētas vairāk nekā trīs jautājuma zīmes vai izsaukuma zīmes pirms daudzpunktes, izsaukuma zīmes vai jautājuma zīmes.

Mūsdienu lugu tekstos konstatētas tikai rietumu tipa emocijzīmes. Emocijzīmes lietotas emotīvā funkcijā, lai paustu teksta autora emocijas un attieksmi. Lugu tekstos konstatēts tikai kola un apaļās iekavas savienojums. Ar to paustas gan pozitīvas emocijas, piemēram, prieks, sajūsma, gan ironiska attieksme. Emocijzīmju lietojums mūsdienu latviešu lugu tekstos nav izplatīta parādība, tās savos darbos lieto tikai individuāli autori (Birbele 2020).

Avoti

Ābele, Inga (2003). *Lugas*. Rīga: Atēna.

Ābele⁴, Inga; de Kūrs, Rodžers; **Rancāne, Anna**; **Šnore, Egīls**; **Stumbre, Lelde**; **Štrāle-Dreika, Kristiāna**; **Ščerbaks, Aleksejs**; **Birbele, Aiva**; **Žeina, Ruta**; **Čerņickis, Elgars** (2020). *Cilvēkzvērs: lugu krājums*. Rīga: Dramaturgu asociācija.

Grīniece, Anita (2024). Kukainišu Jāņi. *Dramaturģija*, 14.02. Pieejams: <https://lugas.lv/?p=6484>; <https://www.anitagriniece.com/KukainisuJani.doc> [sk. 03.03.2025.].

4 Šeit un turpmāk treknrakstā izcelti autori, kuru lugas izmantotas no minētā krājuma.

Jauja, Lelde (2017). *Sapūtnieki*. Pieejams: https://tekstiteatrim.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/10/lelde-jauja_saputnieki_2017.pdf [sk. 03.03.2025.].

Jukņeviča, Baiba (2009). *Lugas. Vienkāršas lietas*. Cēsis: Kultūras biedrība Harmonija.

Jukņeviča, Baiba (2020). *Divi zaķi*.

Pieejams: <http://baibajuknevisa.lv/wp-content/uploads/2020/03/Divi-za%C4%B7i..docx> [sk. 15.10.2025.]

Kalniņa, Sandija (2012). *Pukuzirnis un Debessmannā*.

Pieejams: <https://www.kroders.lv/uploads/old/2012/06/Pukuzirnis-un-Debesmanna.pdf> [03.03.2025.].

Keišs, Dāvids (2012). *Abitur*. Pieejams: <https://www.kroders.lv/uploads/old/2012/06/Abitur.pdf> [sk. 03.03.2025.].

Missūne, Rita (2008). *Zvēru būšana*.

Pieejams: <https://lugas.lv/wp-content/uploads/2022/08/Zverubusana.pdf> [sk.04.03.2025.].

Missūne, Rita (2017). *Rekets sieviešu gaumē*.

Pieejams: <https://lugas.lv/wp-content/uploads/2022/08/Rekets.pdf> [sk. 04.03.2025.].

Paukšs, Hermanis (2018). *Vai mana kūka pie jums nav bijusi?* Pieejams:

<https://www.hermanis-paukss.lv/luga/vai-mana-cuka-pie-jums-nav-bijusi/> [sk. 05.03.2025.].

Paukšs, Hermanis (2019). *Trešais*. Pieejams: <https://www.hermanis-paukss.lv/luga/tresais/> [sk. 05.03.2025.].

Paukšs, Hermanis; Helds, Juris; Elza; Stumbre, Lelde; Briedis, Ivo; Putniņš, Pauls; Briedis, Dzintars; **Balga, Laila; Kuple, Elīna** (2006). *Lugas 2006/1: 12 lugas, kas ieguvušas 1., 2., 3. vietu 2006. gada Nacionālajā lugu konkursā*. Rīga: Latvijas Dramaturgu ģilde.

Putniņš, Pauls (2001). *Kad svešām saitēm siets... Atskata lugas*. Rīga: IU "Mācību apgāds".

Literatūra

Austin, John Langshaw (1962). *How to Do Things with Words*. London: Oxford University Press.

Bergmane, Anna; Blinkena, Aina (1986). *Latviešu rakstības attīstība: Latviešu literārās valodas vēstures pētījumi*. Rīga: Zinātne.

Blinkena, Aina (2009). *Latviešu interpunkcija*. Rīga: Zvaigzne ABC.

Brēde, Maija (2004). Diskursa iezīmētāju funkcijas latviešu sarunvalodā dažādos laikposmos. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, Nr. 8. Liepāja: Liepājas Pedagoģijas akadēmija, 323.–331. lpp.

Chalker, Sylvia; Weiner, Edmund (1994). *The Oxford Dictionary of English Grammar*. London, New York, Sydney, Toronto: BCA.

Danesi, Marcel (2017). *The Semiotics of Emoji: The Rise of Visual Language in the Age of the Internet*. London: Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.17645/mac.v5i4.1041>

Freedman, Alisa (2020). Cultural Literacy in the Empire of Emoji Signs: Who Is Crying with Joy? Giannoulis, Elena; Wilde, Lukas R. A. (eds.). *Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age*. London, New York: Routledge, pp. 44–67.

Kalnača, Andra; Lokmane, Ilze (2021). *Latvian Grammar*. Rīga: University of Latvia Press. <https://doi.org/10.22364/latgram.2021>

- Kalnačs, Benedikts (2023). Drāma. *Nacionālā enciklopēdija*, 19.03. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/4681-dr%C4%81ma> [sk. 01.03.2025.].
- Kavanagh, Barry (2020). A Cultural Exploration of the Use of Kaomoji, Emoji, and Kigō in Japanese Bog-Post Narratives. Giannoulis, Elena; Wilde, Lukas R. A. (eds.). *Emoticons, Kaomoji, and Emoji: The Transformation of Communication in the Digital Age*. London, New York: Routledge, pp. 148–169.
- Kārklīņš, Jānis (1972). Dažas teksta sintaktiskās struktūras īpatnības. Grabis, Rūdolfs (red.) *Veltījums akadēmiķim Jānim Endzelīnam*. Rīga: Zinātne, 445., 456. lpp.
- Kauķīte, Sintija (2021). Punctuation Marks as Stylistic Markers in Latvian and British corpora. *Baltistica*, Nr. LVI(1), pp. 141–155. <https://doi.org/10.15388/Baltistica.56.1.2420>
- Kauķīte, Sintija (2022). Pieturzīmes emuāros. *Vārds un tā pētišanas aspekti*, Nr. 26, 82.–92. lpp. <https://doi.org/10.37384/VTPA.2022.26.082>
- Kauķīte, Sintija (2023). *Interpunktijas un grafisko zīmju loma tekstveidē*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.
- Lauzis, Aldis (2021). Pirms paskaidrojuma, precizējuma, domas izvērsuma: ko signalizē kols un ko – domuzīme? *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*, Nr. 16, 166.–168. lpp.
- Letonika.lv. Lasītava – Grāmatplaukts. *Tilde*, 2025. Pieejams: <https://www.letonika.lv/literatura/> [sk. 06.03.2025.].
- Lokmane, Ilze (2005). *Konsituatīvo saistījumu tipi mūsdienu latviešu valodā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.
- LU Latviešu valodas institūts (2003–2025). *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Pieejams: <https://mlvv.tezaurs.lv/> [sk. 05.03.2025.].
- Matsuda, Risa (2020). Construction of Iconicity in Scenes of Kaomoji. Giannoulis, Elena; Wilde, Lukas R. A. (eds.). *Emoticons, Kaomoji, and Emoji. The Transformation of Communication in the Digital Age*. London, New York: Routledge, pp. 197–209.
- Moschini, Ilaria (2016). The “Face with Tears of Joy” Emoji. A Socio-Semiotic and Multimodal Insight into a Japan-America Mash-Up. *HERMES: Journal of Language and Communication in Business*, No. 55, pp. 11–25. <https://doi.org/10.7146/hjicb.v0i55.24286>
- Nītiņa, Daina (2013). Teksta sintakse. Auziņa, Ilze et al. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 883.–954. lpp.
- Palmer, Frank Robert (1981). *Semantics*. Cambridge a.o.: Cambridge University Press.
- Park, Jaram; Barash, Vladimir; Fink, Clay; Cha, Meeyoung (2013). *Emoticon Style: Interpreting Differences in Emoticons Across Cultures*. International Conference on Weblogs and Social Media. Conference Paper, pp. 1–10. Available: https://www.researchgate.net/publication/261995763_Emoticon_Style_Interpreting_Differences_in_Emoticons_Across_Cultures [Accessed 05.03.2025.].
- Ptaszynski, Michal; Rzepka, Rafal; Araki, Kenji; Momouchi, Yoshio (2011). *Research on Emoticons: Review of the Field and Proposal of Research Framework*. The Seventeenth Annual Meeting of The Association for Natural Language Processing, At Toyohashi, Volume: NLP-2011, pp. 1159–1165. Available: https://www.researchgate.net/publication/259103548_Research_on_Emoticons_Review_of_the_Field_and_Proposal_of_Research_Framework [Accessed 05.03.2025.].
- Siepmann, Dirk (2005). *Discourse Markers Across Languages. A Contrastive Study of Second-Level Discourse Markers in Native and Non-Native Text with Implications for General and Pedagogic Lexicography*. London, New York: Routledge.

Skujiņa, Valentīna (2007). *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.

Valdmanis, Jānis (1985). Sintakses vienības un to izpētes aspekti. *Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, Nr. 9(558), 62.–74. lpp.

Vītola, Inita (1997). *Interpunkcijas stilistiskās funkcijas latviešu modernisma prozā (19. un 20. gs. mijā, 20. gs. pirmajā trešdaļā)*. Disertācija. Rīga: Latvijas Universitāte.

Zujāne, Biruta (2020). [Pēcvārds.] *Cilvēkzvērs: lugu krājums*. Rīga: Dramaturgu asociācija, 357.–359. lpp.